

JAUNAIS CELS

Agrofirma «Sorkonais Oktobris» laikrosts

Atceroties mūsu Jāni Ivanovu

10. oktobrī Preiļu kultūras namā notika mūsu slavenā novadnieka komponista Jāņa Ivanova 84. dzimšanas dienas vēltis sarīkojums. Tā sagatavošanā lielu darbu ieguldīja ne tikai rajona kultūras nodaļas un kultūras nama, bet arī Preiļu mūzikas skolas darbinieki. Ar mūzikas teorētiķes Līvijas Grauzes gādību tiek pēģināts tas komponista dzīves un daiļrades periods, kas saistīts tieši ar Preiļu rajonu, arī ar Riebiņiem. Viņa teica sarīkojuma ievadvārdus, kas bija īss līdz šim paveiktā darba kopsavilkums.

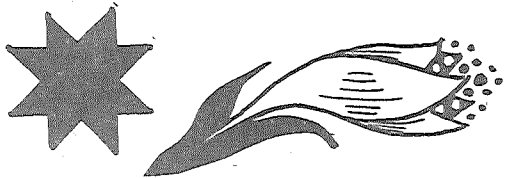
Savukārt Dienvidlatgales mūzikas biedrība, kuras domē ir arī mūsu rajona kultūras nodaļas vadītājs Alberts Vucāns, palīdzēja organizēt Jāņa Ivanova mūzikas koncertu. Spēlēja Daugavpils mūzikas vidusskolas studentu un pedagogu kamerorķestris Teodora Savicka

vadībā. Dziedāja Daugavpils skolotāju sieviešu Tautas koris «Rūta». Diriģente Terēze Broka dalījās atmiņās par Ivanovu kā savu konservatorijas pedagogu un vēlāk — ģimenes draugu. Silti tika uzņemti arī solisti — vokāliste Viktorija Čtrule un pianists Aivars Broks — mūziķu Broku ģimenes atvase.

Kaut arī mēs, novadnieki, šoreiz pagastā komponista jubileju īpaši neatzīmējam, piemiņas akmens Ivanova bērnišķības māju priekšā bez ziediem nepalika — tos nolika «Rūtas» korištes. Dienvidlatgales mūzikas biedrība savu palīdzību mūzikas un mūziķu popularizēšanā sola arī turpmāk, piemēram, nākamā gada pirmajā ceturksnī Jēkaba Graubiņa piemiņas sarīkojuma organizēšanā Līvānos.

M. GEKIŠA

Lopbarības biešu novākšanā lielu palīdzību sniedza siera rūpnīcas kolektīvs.

Netaupa apmaksu

Šis nedēļas sākumā — pirmdienas nogalē — agrofirmā «Sarkanais Oktobris» bija noākti 75 hektāri lopbarības biešu, tas ir, nedaudz vairāk nekā 78 procenti visas platības. — Ja laika apstākļi nepieviļ, — teica dispečere I. Ivanova, — līdz nedēļas beigām gandrīz visa biešu raža būs novākta.

Jā, tad, kad beidzot zilās debesīs rotājās spodra saule, ar falcinieku palīgspēkiem ik dienas varēja nokopt aptuveni 6 hektārus biešu. Veiksmīgās kartupeļu rakšanas pieredze rādīja, ka tad, ja grib, lai izaudzētā raža nesapūst vai neiesals zemē, nedrīkst taupīt uz darba samaksas rēķina. Tāpēc vienā no pēdējām ražošanas sanāksmēm tika nolemts par biešu novākšanu un lapu nogriešanu (bez tīrīšanas) maksāt 15 rubļus par tonnu. Tas laukkopju mudināja strādāt čakli, neskaitot stundas, turklāt piesaistīja brīvprātīgus palīgus ne tikai no citām kopsaimniecības nozarēm, bet arī no pilsētas. Nedēļas sākumā pie fermām bija iezīmotas jau 2603 tonnas šīs sulīgās lopbarības.

Jāatzīst gan, ka, salīdzinājumā ar pagājušo gadu, kad, vidēji no hektāra «Sarkanajā Oktobrī» ieguva 716 centneru lopbarības biešu, bet pirmajā ražošanas iecirknī vidējā ražība bija pat 826 centneri, šogad laika apstākļi rekordražu neveicināja. Vislabāk bietes augušas 4. brigādē, kur vāc 601 centneru no hektāra.

Laika apstākļi šoruden vispār nav zemkopju sabiedrotie. Otrdien, kad ievācām šo informāciju, bija paveikti tikai 60 procenti no visa rudens aruma. Pārlikā mitruma dēļ arī ziemāju sējumu platība ir uz pusi

Jasmuižā turpina darbu

Citūs gadus 15. oktobris parasti bija datums, ar kuru aktīvo sezonu beidza J. Raiņa muzejs Jasmuižā. Šogad muzeja apmeklētāju uzņemšanas laiks pagarināts. Tieši šonedēļ šeit tika atklāta jauna ekspozīcija — «Latgalešu literatūra starp diviem drukas aizliegumiem». Apmeklētājiem tā būs atvērta katru ceturtdienu, piektdienu un sestdienu no pulksten 11 līdz 16 visu oktobri un novembri.

Izstādē var gūt kopiespaidu ne tikai par dažus gadu desmitus ilgajiem latgaliskās rakstu valodas uzplaukuma laikiem, ne tikai par Latgales literatūras izcelsmi pa novadiem un pagastiem, bet arī par ievērojamākajiem šī gada jubiliāriem. Tā ir īpašs stends, kas vēltījis latgaliskās literatūras celmlaužiem Andriņam Jūrdžam (145 gadi), Pīteram Miglīnīkam (140 gadi) un Nikodemam Rancānam (120 gadi). Apmeklētāji

izstādes stendu atēlos un dokumentos var iepazīties arī ar dažādu politisku iemeslu dēļ ilgus gadus nepiemēnātajiem, jau aizsaulē aizgājušiem dzejniekiem un rakstniekiem Naeizmērstuli (100 gadu), Augustu Smagaru un Pōvulu Prikuli (80 gadi), kā arī šobrīd vecāko latgaliski rakstošo dzejnieci Džerksteņu, kas šogad arī atzīmē savu 80. dzimšanas dienu.

Izstādi bagātina literatūra no Rēzeknes novadpētniecības muzeja latgalešu grāmatu krātuves un personiskajām (piemēram, Jāņa Cibulka) bibliotēkām.

Vēl pēc nedēļas muzejā paredzēts Aizkalnes pagasta un tā Lietuvas draugu etnogrāfisko ansambļu kopīgs muzicēšanas sarīkojums. Tas būs interesants visiem tautas mākslas mīļotājiem.

Pavisam šogad J. Raiņa muzeju Jasmuižā apmeklējuši

vairāk nekā desmit tūkstoši cilvēku. Viņu interesi saistīja gan Tautas dzejnieka dzīvei un daiļradei vēltītās ekspozīcijas, gan Mākslinieku savienības Latgales novada organizācijas biedru — gleznotāju, keramiķu, kokgriezēja Antona Rancāna — darbu izstāde, gan keramika no Jāņa Žugova personīgās kolekcijas (ar 235 eksponātiem), gan trimdas latviešu mākslinieka Valda Kupra fotoizstāde...

Izstāžu atsauksmju grāmatās šogad parādījušies jūsmīgi atzinības vārdi ne vien no dažādu Latvijas un Padomju Savienības vietu, bet arī ASV, Kanādas, Austrālijas iedzīvotājiem. Pēc Latgales lauku kultūras kompleksa atklāšanas — muzeja un kompleksa direktore Baiba Ducmane cīnās, lai tas notiktu jau nākamās sezonas sākumā — apmeklētāju straume, jādodomā, vēl ņemsies spēkā.

M. Austruma

Ilgu laiku mūsu redakcijas pastā bija benderole no agrokombināta Slušovicē — kolēģi regulāri sūtīja savu nedēļas laikraksta «Naše cesta» («Mūsu Ceļš»). Mēs vienmēr bijām letas kursā par notikumiem saimniecībā un kombināta rīcībā uzdevumiem. Tāpat mēs sniedza mums arī par mūsu vēsturi. So to interesantāko esam mēģinājuši izmantot savās mājās, ar to iepazīstinājām arī lasītājus. Pēdējā laikā sakari pārtrūka. Un nu raksts «Pravda». Tajā atrodam to, par ko varētu uzziņāt no laikraksta «Naše cesta», zinas par jaunā iezīmētā agrokombināta vēsturi. Un arī bēdīgus faktus. Zināma līdzība saskatāma ar no-

Par lauksaimniecības kooperatīvu «Slušovice» priekšsēdētāju František Čubu valodas nerimstas kopš tā brīža, kad viņš savās rokās ņēma ierītošu un brūkošu saimniecību. Tajā laikā, kad Čehoslovākijā pie varas stūres bija komu-

Šis netīkamais Čuba

kooperatīva, kuru viņš vada, nosaukums ilgus gadus tika ieteikts iekļaut presē nepiemēnā sarakstos. Tika uzskatīts, ka augsto ekonomisko rezultātu sasniegšanā Čuba izmanto nesociālistiskas saimniecības metodes, bet gan tās aizgūst no valsts rietumu robežas viņas puses.

Čehoslovākijas bijusī valdība nogājusi no politiskās darbības skatuves. Tās vietā stājušies cilvēki, kuri par savu galveno mērķi pasludinājuši «Čehoslovākijas atgriešanos Eiropā». Liekas, Čubam un viņa saimniecībai nu radušies darbam tik ļoti labvēlīgi apstākļi. Taču, priekšsēdētājs klu-

dībai. Agrāk viņu kritizēja par to, ka sociālistiskās valsts ietvaros centās iemiesot kapitālistisko ekonomiku. Tagad kritizē par to, ka jaunajos apstākļos par katru cenu cenšas saglabāt sociālistisku lauksaimniecisko kooperatīvu.

... Kad Čuba uzņēmas kooperatīva vadību, viņš bija nolēmis, ka jāizveido domubiedru kolektīvs. Savā kooperatīvā darbā viņš pieņēma enerģiskus cilvēkus, spējīgus un gribošus pierādīt, ka viņi kaut ko tomēr prot un arī var. Tajā laikā valstī notika līdz tam nepiedzīvota apjoma partijas rindu tīrīšana. Visus, kas nepiekrita tā sauktajai konsolidācijai, lai-

Čuba vismazāk interesēja to politiskie uzskati, kurus viņš pieņēma darbā. Cilvēkus viņš vērtēja atkarībā no to lietiskajām īpašībām. Un neko nosodāmu neredzēja tur, ka saimniecības galveno speciālistu vidū izrādījās vairāki cilvēki, kuri bija izslēgti no Čehoslovākijas kompartijas. Taču tas nepalika nemanīts vietējos un centrālajos partijas orgānos. Viņam aizrādīja uz «politisko kļūdu» un ieteica aizvērt «neuzticamos» no amatam, kurus tie ieņēma. Taču Čuba kategoriski paziņoja, ka vēl jo lielāka kļūda būtu, ja šos speciālistus neizmanto tu ražošanā.

Šis netīkamais Čuba

Sākums 1. lappusē.

Un ne tikai atteicās izpildīt padomu «no augšas», bet, jo-
projām, turpināja pieņemt dar-
bā «politiski nenobriedušus»
speciālistus.

Par esošās saimniekošanas
sistēmas galveno trūkumu Čuba
uzskatīja cilvēka atrautību no
ražošanas līdzekļiem, kas gala
iznākumā pārvērtās par mazu
ieinteresētību darba rezultātos.

Brīgāde, kura iznomāja sil-
tumnīcas, ar kooperatīvu no-
rēķinājās gan par mēslu, gan
transporta un enerģētisko
resursu izmantošanu, izdarīja
amortizācijas atskaitījumus.
Nelielus procentus no iegū-
tajiem ienākumiem ieskaitīja
centralizētajā fondā, bet tas,
kas palika, piederēja tikai bri-
gādei.

Mehanizatoriem nomā bija
nodota arī visa tehnika. Re-
zultātā saimniecībā krasi sa-
mazinājās degvielu, gumijas un
rezerves daļu patēriņš. Toties
darba režīgums šādos apstākļos
pieauga vairāk nekā pusotru
reizi.

Izmantējās savstarpējās attie-
cības arī saimniecības apakš-
vienību vidū. Te tika ieviesta
cehu tipa ražošanas struktūra,
pie kam katrs cehs kļuva par
patstāvīgu saimniecisku aprē-
ķina vienību.

Ražošanas apakšvienību
savstarpējo attiecību pamatā
bija viena svarīga īpatnība.
Katrai no tām bija piešķirta
pilnīga patstāvība darbībā. Ja
augkopības cehs tehniku varēja
par lētāku samaksu iesaiņīt

savos darbos no ārpussaimniec-
cības resursiem, no malas,
bija tiesīgs to darīt. Bet, ja
lopkopības cehs, piemēram,
lopbarību citur varēja iegādā-
ties par lētāku cenu, nekā vi-
dēji pašu saimniecībā, tad to
varēja darīt bez raizēm.

Čuba ieviesa speciālistu ates-
tāciju. Katram no viņiem re-
gulāri bija jāaplūcina tiesī-
bas ienēmt attiecīgu amatu un
tiesības uz tajā pienākošos
darba algu.

Isā laikā saimniecība kļuva
par labāku valsti. Strauji celās
tās rentabilitāte, pieauga peļ-
ņa, parādījās brīvi naudas lī-
dzeņi. Tos sāka ieguldīt palīg-
ražošanas attīstīšanā. Vairākas
pilsētas, tajā skaitā arī Prāga,
kooperatīvsiekārtoja savus vei-

kalus, kuros realizēja lauksaim-
niecības produkciju.

Liekas, ar valsts vadības
maiņu un pagrieziena uz «rie-
tumu vērtību» pusi nu Fran-
tišeks Čuba no jaunā režīma
saņems visvērtīgāko pretimnā-
šanu savas darbības izvēšanai.
Taču arī šoreiz ideoloģiskie
argumenti izrādījās augstāki
par skaidriem un saprātīgiem
ekonomiskajiem apsvērumiem.
Kurs uz zemkopības privā-
tizāciju, ko uzņēmusi jaunā
valdība, nesakrīt ar pašu lauk-
saimniecības kooperatīva iz-
pratni. Jo taču šos kooperatī-
vus radījuši komunisti un ko-
lektīvizācijas rezultātā. Jaunās
varas pārstāvju acīs tie ir sociā-
lisma simbols, un tamdēļ no
tiem jāatbrīvojas par katru
cenu.

Izmantojot privatizācijas
iespejas, Františeks Čuba no-
lēma kooperatīvu pārvērst par
akcionāru kompāniju. Katram
darbiniekam tajā jābūt savai
daļai. Tika sameklēti visu to
saraksti, kas kādreiz iestājušies
kooperatīvā un tā rīcībā no-
devuši savu zemi. Valde no-
lēmusi, ka šī «daļa» kā mēr-
vienība ir līdzvērtīga ar vienu
aramzemes hektāru vai četriem
citu lauksaimnieciski izmanto-
jamo zemi hektāriem. Cilvēks,
kuram ir simts «daļu», auto-
mātiski kļūst par kompānijas
valdes locekli. Taču ne jau
visi darbinieki, kuri pašlaik
strādā, kooperatīvam nodevuši
zemi. Tāpēc tika nolemts no-
teikt «daļas» vērtību naudas
izteiksmē. Tā izrādījās tieši
divdesmit tūkstoši kroni. Jeb-
kurš kooperatīva loceklis, kurš
tajā nostrādājis vismaz piecus
gadus, var nopirkt tik daudz
«daļu», cik to atļauj līdzekļi.
Ja viņam pieder šīs «daļas»,
kā jebkurš akcionārs, gūst pa-
pildus ienākumus, kas šķek at-
skaitīti no uzņēmuma peļņas
daļas.

Pēc Františeka Čuba ierosi-
nājuma sākās kooperatīva īpa-
šuma daļas privatizācija. Uz-
ņēmīgiem ļaudīm Slušovicē

pavērs jauni apvēršņi. Liel-
saimniecības iekšienē izveido-
jās minikooperatīvi. Tie iz-
veidots uzņēmīgu «ilvēku
klubs, kurš izvirzījis uzdevumu
palīdzēt visiem, kas grib no-
darboties ar privātu darbu.

Atklātu valodu runāji: «Tau-
tas foruma» pārstāvis, Fede-
rālās šapulces deputāts Sta-
ņislavs Devjatijs: «Šo saimniec-
cību izveidojis pagātnes re-
žīms kā sava veida mēdēli»,
— viņš paziņoja. — «Kā pa-
raugu tam, ka arī sociālisma
apstākļos var panākt šādus
tādus rezultātus».

Kopš aizvadītā pavasara un
līdz šim laikam Slušovicē pa-
bijuši vairāk par četriem des-
mitiem valsts revizoru. Viņi
centušies atklāt kaut visniecī-
gākos finanšu disciplīnas pār-
kāpumus saimniecībā. Taču
neko tādu atrast nav izdevies.
Tad pret kooperatīvu un tā
priekšsēdētāju izvērta skaļu di-
skreditācijas kampaņu, kurā
iesaistījās visaugstākie valsts
varas pārstāvji. Un Františeks
Čuba, ko nebija izdevies sa-
lauzt iepriekšējam režīmam,
iesniedza atlūgumu.

Kad mēs gatavojām šo rakstu,
radās doma: kas būtu, ja Fran-
tišeku Čubu paaicinātu at-
braukt pie mums un uzticētu
viņam kādu nopietnu darbu
Tādu, kurā viņš ar savu izcilo
prātu, pieredzi un uzņēmību
varētu izvērsties pa īstam?

Laikraksts «Rude pravo»
publicējis atklātu vēstuli prezi-
dentam Vaclavam Gavelam no
Slušovicē, to sūta divdesmit
viens agrokombināta pārstāvis,
kuri 1968. gadā izslēgti no
Čehoslovākijas kompartijas.
Viņi, cita starpā, raksta, ka do-
cents Františeks Čuba viņiem
vienmēr ir un būs priekšsēdē-
tājs, bez visa cita arī tāpēc,
ka deva darbu un, riskējams
pats ar savu amatu, viņus aiz-
stāvēja.

Saisināti no «Pravdas»
Attēls: skats uz Slušovicē
agrokombināta centru.

Agrofirmu zvaigznājā

Pirmo plašākai sabiedrī-
bai pieejamo informācijas,
uzziņu un reklāmas krājumu
laidis klajā informācijas
centrs «Daugava», kas at-
rodas Rīgā, Mārupes ie-
lā 10a, to sastādījis ko-
mercfirmas darba grupā
Aleksandra Kalvāna vadībā.
Dati ņemti pēc slāvokļa uz
šā gada 1. maiju, tamdēļ
vienā otrā vietā novecojuši.
Mūsu interesi izraisa ziņas
par agrofirmām.

Mūsu agrofirmām dots to-
pošās paju sabiedrības no-
saukums «Turība». Šķiet,
kopīgajai Latvijas Repub-
likas agrofirmu un paju
sabiedrību «zvaigznājā» tas
tīri labi iederas.

«Ādaži» — Rīgas rajona
Ādažos,

«Arona» — Madonā, Go-
goļa ielā,

«Jaunais komunārs» —
Saldus rajona Nīgrandē,

«Ķekava» — Rīgas ra-
jona Ķekavā,

«Turība» — Preiļu ra-
jona Riebiņos,

«Lāčplēsis» — Ogres
rajona Lielvārdē,

«Salaspils» — Rīgas ra-
jona Salaspilī,

«Mālpils» — Rīgas ra-
jona Mālpilī,

«Mārupē» — Rīgas ra-
jona Mārupē,

«Nākotne» — Jelgavas
rajona Nākotnē,

«Daugava» — Jēkabpils
rajona Salā,

«Tērvete» — Dobeles
rajona Kronaucē,

«Uzvara» — Bauskas ra-
jona Uzvarā.

Bez tam Latvijā vēl ir
Zemnieku asociācija «Tēv-
zeme» un Latvijas Zem-
nieku fonds.

Atmiņas par Krustu kalnu

Šo tūkstošu un vēlreiz tūkstošu cilvēku
roku un prātu veidojumu kopumu jāredz katram pa-
šam. Ar savām domām un cerībām uz šejieni devušies
vienkārti ļaudis, braukuši no tālienes, uz šejie-
ni savus gara ražojumus veduši arī koka apstrādes
isti meistari — tā ir patiesa māksla, kas ietērpta
padevīgā un diezgan ilgdzīvojošā materiālā. Ļaužu
upe uz šejieni neizsīkst, aug un paplašinās plati-
ba, ko aizņem muzejs zem klajas debess un svētnī-
ca...

Mazliet no vēstures.

1914. gadā laikrakstā "Vilnius" parādī-
jās rakstiņš, kurā bija pavēstīts, ka starp Doman-
tu un Jurgaiču ciemiem Saulu apriņķī ir pilskalns
ko sauc par Križutiem (krustiem). Tas atrodas
skaistā dabas stūrī starp dzidro Kulpes upi un
plašajiem laukiem ar pļavām. Viss kalns nostādīts
ar krustiņiem, starp kuriem ap diviem simtiem ir lie-
lu un neskaitāmi daudz mazu. Starp tiem ir taciņas,

Otra tāda kalna nav pasaulē. Līdz 14.
gadu simtenim šeit bija nocietinājumi, kristietī-
bas laikos bija baznīca. Kad parādījās pirmais
krusts, trūkst pietiekami precīzu ziņu. Ir zināms,
ka daudzi krusti parādījās 1831.—63. gados kā pie-
miņa sacelšanās laikā gaļušajiem bojā. 1940. gadā
te bija ap 400 lielu krustu. Katra Lietuvas baz-
nīca uzskatīja par savu godu — uzstādīt savu
krustu. Vasarās notika baznīcas svētki. No kalna
iztecēja avots, ko uzskatīja par svētu. Par Svēt-
kalnu tika saukts arī pats kalns.

1961. gadā tika iznīcināti ap 5000

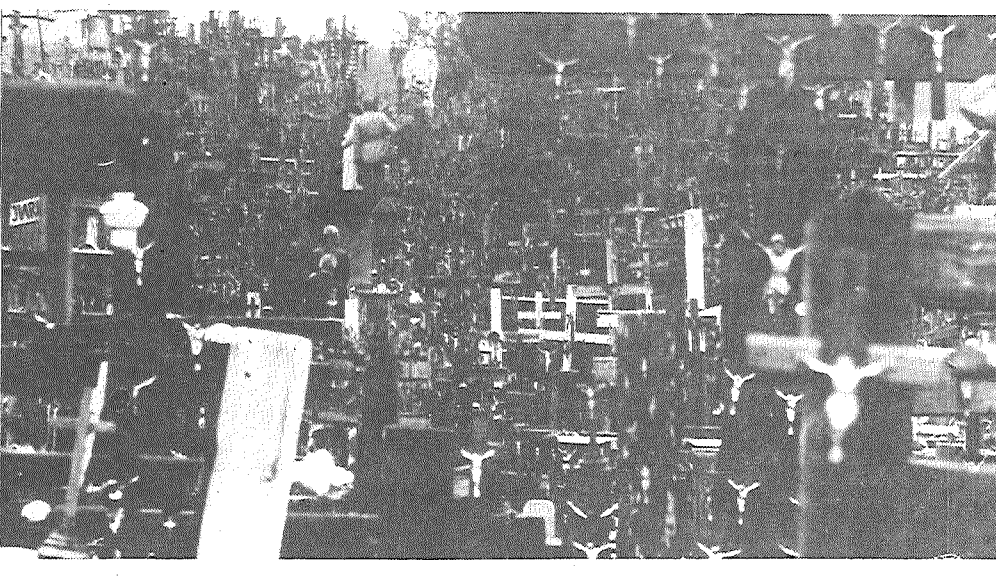
krustu, aizbērts arī svētais avots. Metāla krustus
aizveda lūžņos, koka — sadedzināja. Taču pa nak-
tīm krusti uz kalna atkal tika atjaunoti. To iznī-
cināšana turpinājās 1973., 1974. gados, bet 1975
gadā bija izstrādāts kalna pilnīgas iznīcināšanas
plāns. Tomēr 1977. gadā šie "darbi" tika pārtrauk-
ti. Kā liekas, krustu kalns nu ir glābts.

Kā un ar ko cilvēks ir bagāts, ko un
kā prot, tā arī atgādā un uzstāda savu krustu uz
kalna. Te vairs nav ne mazākās vietas, daudzi krus-
ti un krustiņi salikti rindās, uzkarināti uz ci-
tiem — lielākiem. Tagad tiek apstādīti laukumi pie
kalna — ar katru dienu tur ir aizvien vairāk svei-
gu darinājumu. Uz tiem redzami uzraksti lietuviešu
un latviešu valodās, redzama autoru brīnumjaukā
jaurade. Bet visvairāk ir bezvārda un bezadrešu
pienesumu. Jo taču tas, kam savu krustu veltījis
cilvēks, visu tāpat saprot.

Ir te arī piemīņas zīmes tiem, kuru ka-
pi nav zināmi.

Cilvēki te galvenokārt ierodas ne dī-
kas ziņkārības vadīti, lai gan ir arī tādi, bet
padomāt, norunāt lūgsmu, izteikt savu pateicību,
pabūt vienatnē ar sevi pašu. No apkārtnējiem līdze-
numiem atskrien veļš un pa kalnu izplūst klusinā-
tas skaņas, kas atgādina lūgšanu čukstus, ar klu-
su šķindoņu saduras mazie metāla krustiņi un ne-
skaistāmie rošukroņi, kas sakarināti visur un vis-
apkārt...

A. Mežmaļa teksts un foto

Lobreit Latgolā

№ 12

NŪVODA LITERATU APVĪNEIBA

№ 12

Skaistokō dzīsmē vērs zemes

Autors nazynoms

Dzīsmē skaistokō vērs zemis
Kai muna dzeive gara,
Tei ir tei mōtis munys
Dūta jaunēibā reiz kura.
Vēl tagad dzērzu bolsu jōs
Un kotru meilu vōrdu,
Tei dzīsmē skaņ vēl šaisdīnōs,
Skaņ sirdī munā dōrga.

Pīdz.

Muna momuleit, muna
momuleit,
Par dzīsmu grybu paldis
pasaceit!

Nav zaļa un uz zemis montu
Kū napōrspātu vēl gon tu.

Ir mōte pošā aizgojuse
Pyrms daudzim godim zveija,
Bet dzīsmē ar mani palykuse
Un aizvīn jei vairōk meila.
Tik pasaulī brīst izmainis,
Bet mōtis mīlesteiba naveist
Un maņ nu mozōs dzīsmenis
Daudz lelas meilas nūleist.
Evas Klīngas dzīdojums
Nu vocu volūdas porcēlis
Antis Ličujanis

Dzīsmē Latgolai

ONTONS RUPAINIS

Latgola, tu skaistō zeme,
Dōrgais senču mōtōjums!
Strōdēt tovūs kolnūs, lejōs
Jytūtis laimes lūlōjums.

Tovōs bērzes vēji šalcūt
Puču smaržu pretim dves;
Saule, smarža, puīnu dzīsmas
Vysas dvēseles skumjas dzēs.

Latgola, tu vōrgu zeme,
Še daudz sōpem grauztas sirds;
Kai daudz azaru te spuļgoj,
Tai daudz acīs os'ras mirdz.

Tovōs vacōs, šaurōs sātōs
Trykums, tumsoms, soltums
mīt,
Bet kai pumpurs jaunō audze,
Gaismā caļa, plaukst un zid.

Latgola, tu ceres zeme!
Pōri vacōm drupom, raug,
Breivas tautas rōkom caļtas,
Stoltas gaismas piļis aug!

Tikai vīneibu un dōrbu,
Un dreiz vysas ūres zeļs;
Vīnprōtēibā latvū tautā
Slaves karūgu sev ceļs!

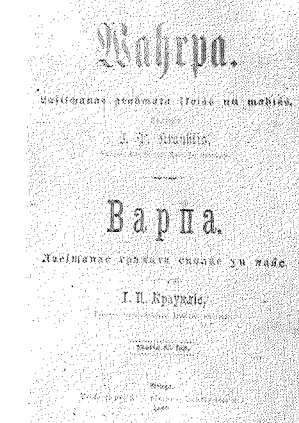
...Un nōce

malna nakts...

Pyrms 125 godim, 6. septembrī, Viļņas generalgubernators fon Kaufmanis izdeva cirkularu, kurā apstiprņoja sova priķšgōjēja Muravjova (ahtālūs augšā) īsōktū skūlu, bazneicas, grōmotnīceibas un cytōs kulturas un saimnīceibas lītōs īsōktū reformu, latgaltīm un leišim ar tū sōkōs bēdeigt laiki grōmotnīceibā, kas vylkōs četrus godu dasmytus. Viļņas cenzuras komiteja saņēme arī mutysku aizrōdējumu — vysas grōmotas un rokstus zemaišu, leišu un latvīšu izlūksnēs izdūt krīvu civilajā alfabetā. Un tai četrdesmit godus leiši un latgaltīši palyka bez grōmotom.

1864. godā Viļņā īspīsta pyrmo latvīšu grōmota ar krīvu burtīm: «Latyšskij bukvarj. Latvešu bokveris». Cik latgaltīši tymā laikā mocēja laseit, to tys beja latīņu burtīm, krīvu izskoā grōmota palyka naltīta. Ūtrkōrt, teksti jymā beja pīskanōti pareizīceibai, navys katolicysmam. Treškōrt, Latgolā pazyna latgaltīšu izlūksni, bet «bokvera» teksti beja latvīšu vydustdialektā, kū navarēja saprast.

Launōkais beja tys, ka nu sōm grōmotom dvese pōrkrivošonas tendence, atgōdyno-

jums, ka lobī laiki gaidami tikai nu austrumim — 1870. goda kalendarā, kur G. Merķeļa tulkoītajam «Vanems Imants» pīvīnōts gobols ar šaidu tekstū. Tymā pošā kalendarā apcerējumā «Krīvzeme» ir teksts: «Kas tej par vīnu lelu, par vīnu teicamu vajsteibu myusu tāvu zeme — Krīvzeme». Taipat arī cyti īspīddorbi iznosōja krīvu slavu, vierzēja uz pareizīceibu. Taidis (apakšā) ar krīvu burtīm ir īspīstais dzejulis «Zyrgam treis kungis». Vai tū varēja saprast latgaltīs nu provincis, pat ja zynōtu krīvu burtis!

Latgaļu teikas Runojūši kūki

Senūk arī kūki muociejūši runuot. Gadiejīs pat, ka tī lyugu- cylvāku, kap tūs naciers- tu... Lelyjūs Ruskulovys mežūs tū pīredzēja i Raicyns.

Kaidu zīmu, ciersdams mežā lītyskūkus, jis nūzavēre bran- gu līpu i taisējās tū guōzt. Tok līpa suōce runōt i sacēja: — Naciert mani, lobīs cylvāk! As padariēšu tevi, par kū viņ tu gribiēsi... — Tod padori mani par bojari! — smējās Rai- cyns. A līpa patīšam padarēja jū par bojari. Nu, bojaram — bojara dzeive, nav kuo sacēt! Tok piēc goda, piēc ūtra Raicyn- nam tei bojari byušona at- buōda. Jis brauce otkon mežā i otkon taisējās bran- gu līpu guōzt...

A līpa lyudzēs, saciedama: — As padariēšu tevi, par kū viņ tu gribiēsi... — Tod padori mani par kienieni! — pī- sacēja bojars Raicyns. Labi. I līpa padarēja jū par kiene- ni. Nu, kieneenam otkon kie-

neņa dzeive! Tok piēc godim pīcim, sešim Raicynam atbuōda i kieneņa krāslys... Kū beja darēt? — Juobrauc otkon mežā! Labi. Aizbrauce kieneņš uz Ruskulovu i samekleja bran- gu līpu otkon. A līpa lyudzēs, saciedama: — As padariēšu te- vi, par kū viņ tu gribiēsi... — Tod padori mani par Dīvu! — pavēlēja kieneņš Raicyns. Tok šūraiz līpa sacēja tai: — Tupstīs tupu, meļts ruopu, — tod as tevi padariēšu! — Raicyns nū- zamete arī. I tymā pošā breidī jis apauga ar bryunu vylnu, palyka par luōci i ryukdams aizčāpuoja pa mežu...

Nu tuo laika Dīvs aizlīdze kūkim runōt.

Cylvāka myužs

Senejūs laimeigūs laikūs, kod Dīvs, Laima i Muora dzeivuo- juši latgaļu vydā, vāruōdami tūs dzeivi i dorbus, cylvāki zynuojūši, cik ilgs myužs kot- ram nūlykts... Par tū arī šei leivuoņīšu teika.

Vīna muote, kurai pīdzimis diēlēņš, pierfenī nūzaklausie- juse Laimys, myuža līciejenis,

lykumu. Laima saciejuse, ka šys puišķins, lels izaugdams, sleikšūt... Tok jū variēšūt arī paglōbt, jo sleikstamijā laikā īguodušūt nu iudiņā atturēt. Ari šū laiku variēšūt zynuōt jau īprīkš... Tūlaik puišķins apvilķšūt obeijs zečīs vīnā kuojī! A tuos ūtrys pa molu mo- lom vaicuōšūt.

Labi. Puišķins audzis i pīau- dzis par stoltu puiši. Jis bejis jāutrys i sabīdryskys. Draugu jam natrycis obeijs Dubnys krostūs! Kaidu dīnu atnuokuši sābru puiši i vadynuojūši šū meituōs. Labi, šys bejis ar mī- ru. Suōcis gierbīts, autīs. Tok steigā uzvilcis obeijs zečīs vīnā kuojī i nu tik vaicōt tuos ūtrys... Muote, par laimi, īguodu- juse sovaidū Laimys lykumu i šūraiz dāla napalaiduse. Tai sābru puiši aizguojūši bez šuo. Tok, leidz kū jī tykuši pi Vucynu ezereņa, nu iudiņa iz- lākuse vaineigi skaista val- naška i vaicuojuse, kur irā tys, piēc kura šei sytiēta... Izvai- cuojuse, izvaicuojuse i tīlākuse azarā atpakaj.

A dāls, nu sleikstamos rai- zis izsorguōts, nūdzeivuojis siermu myužu i nūmiris lobā nuōvī.

P. AZARZEMA literaru opardare

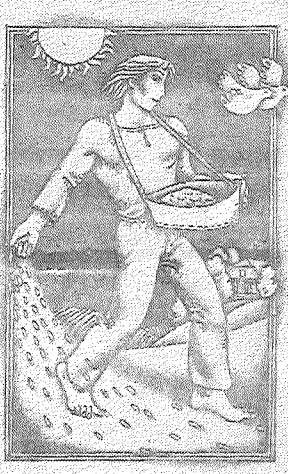
Vakar un šudiņ

Daugovpils Pedagoģiskajā institutā (5. augusta tīlā 13) vo- lūdas dīnu sanōksmes, kū reikoj Filoloģijas fakultates Latvīšu volūdas un literaturas, kai arī svešvolūdu katedras. Vakar re- feratus lasēja Ina Druviete un Regīna Kvašīte (Reiga), Iriņa Saukāne, Harijs Maršavs un Zaiga Ikere (Daugovpils).

Šudiņ sanōksmes tema ir «Aktuali latgaltīšu raksteibas jautōjumi», pīsadola zynōtnīki, literāti, skūlotoji un cyti tīntere- seiiti.

JEZUPS PIČOZNIS

«Kas jōzyna meitiņom»

Latgalīši Sibirijā

Ed. Kozlovskis

Turpinājums

Tōjōk sovā rokstā Fr. Tra- suns pīvad krīvu avīzē «Reč» publicēitūs datus par Sibirijas izceļōtōju migraciju un tōm sai- mem, kuras otkon atsagrīze dzimtinē. Jys turpyno:

«... Sōs ziņas, šī skaitli mani ir pamudynōjūši paceltī sovu bolsu un vēl reizi atkōrītōt, kū esu sacējis: mums, latvīšim, nav nīkaidā rēkina izīt uz Sibiriju, mums jōpatīk uz vītas. Kod agitatori mums sūlej zaļa kol- nus Sibirijā, tod es pasaceitu tik vīnu: kotram vylkam sova dzīsmē!

Cik sen, kai Valsts Dūmē skanēja taidas deputātu runas: par nalaišanu izīt zemtnīkum uz

Sibiriju, lai muiznīkim byutu lāts dorba spēks. Lai naprosom zemi atsovyņōt nu muizom — tod tagad zemtnīku skubyno jī uz Sibiriju. Taidus zaļa kol- nus mes varam atrast uz vītas... Nav prōteigi atstōt svešinīkim sovas mōjas un tāvu īsildeitūs kōktus, lai pošī palyktu par pasauļa klaidūnim».

1909. godā bazneickungs K. Skrynda pavadēja veiskupu Cepļaku vizitācijas braucīnī pa Sibirijas katoļu draudzem. Šo braucīņa laikā jys savōce daudz svareigu zīņu par izceļōjūšu apmešonōs vītom, jys dzeives apstōklim un nūskaņōjumu. Sa- vōktūs materialus K. Skrynda

ir apkūpōjis un vēlōk publicējis divūs plašūs rokstūs, kas 1909. godā beja nūdrukōti avīzē «Dryva».

Sovūs 1909. godā publice- tojūs aprokstūs (24.—37. nu- murūs) «Kai dzeivoj latvīši, kas aizbrauce uz Sibiriju» un «Veis- kupa ceļš uz Sibiriju» K. Skryn- da īsōce tai:

«Ūzrodūt tos vītas, kur dzei- voj myusu tautīši lelōkim pul- kim, es ceru atnest lelu lobu- mu tim izklaideitīm latvīšim, kas Sibirē ir nūsamatūši uz dzeivošonu krīvu cīmūs, pa divom — pīcom, pa desmit dzimšu (saimu). Šī pādejtī, izzynoš, kur dzeivoj jūs cītīs brōļi lelōkā pulkā, un navīns vīn nu jīm pōrsaceļs uz tū vī- tu, kur dzeivoj lelōks myusu ļaužu pulks; pi šytō mes sku- bynojam izkaiseitūs tautīšus, jo tys ir vīneigais ceļš, caur kuru var saglōbōt sovu tīceibu un tautēibu...»

Pēc bazneickunga K. Skryn- das ziņom, nu Latgolas izceļ- jūši latvīši Sibirijā apsametūši

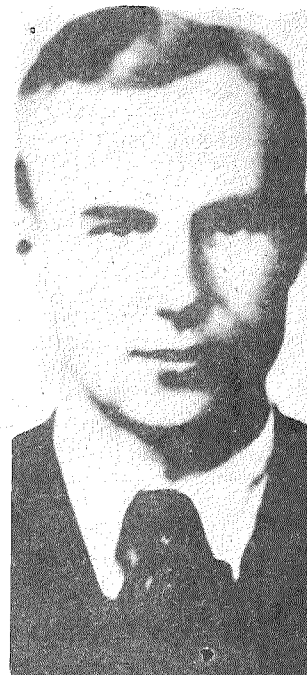
šaidūs apvydūs: Omskas apgo- bola Pleņevkā un Jelizavētīns- kā, 80 verstes nu Omskas un 25 verstes nu tyvokos dzelz- ceļa stacijas, Tobolskas guber-ņas Tuikalīnskas aprīntī — 30 saimes, Marinovskā (120 ver- tes nu dzelzceļa stacijas Oms- kas) — 90 saimes, Vladimi- rovskā — 70 saimes; Ivanovkā (pi Omskas) — apmāram 30 saimes. Omskas tyvumā Bog- danovkā un Spiridonovkā pa ostonom desmit latvīšu saimu, ap treis symti verstu nu Omskas Voznesenskajā — 47 saimes; Čerajā, Boļšakovā, Nemirovkā, Kapustīnā — desmit divpadsmit saimes. Bet vysleloko latvīšu kolonija ir «Semenovskij ūcas- tok» — symts saimes. Tūmār vysvairōk latvīšu ir Borisovkas draudzē, kur gondreiz vysī dzeivojūšī (četrdesmit kvadrat- verstu plateibā) ir katoli, nu tīm lelōkō dāļa — latvīši...

Pēc tam K. Skrynda nūsau- ca vēl vairōkus desmitus sādžu un latvīšu kolonistu nūsame- šonos vītu, kuru storpā sastū-

pami vairōki latvīšu dūti nū- saukumi, taidi kai Bukmuiža, Dvīnska, Krōslova, Leivoni, kur dzeivoja ap pīci symti latvīšu. Vēl tyka mynāti Aglyuna, Vi- tebska, Režica (Rēzekne) un daudzī cyti. Daudz latvīšu asūt bejis apsametīs taipat Je- nisejas, Krasnojarskas un Ačīn- skas apgobolūs. Par šūs apgo- bolu latvīšim K. Skrynda rok- sta:

«... Vyspor jōatzeist, ka te latvīši turas kūpā un uz pas- toveigu dzeivošonu storp krī- vim nasamat. Tōjōk, uz Sibirijas austrumim, latvīšu ir tikai at- sevišķas dzymtas, pi dzelzceļa pīstōtnem un pīlsātom. Tikai zam pošas Vladivostokas, tyvu pi jyurom, atsarūn vīns latvīšu cīms Tavričīnskā, pīstōtnē Na- dežnaja, kur ir ap 11 saimu... Vyspōri, latvīši tōjōk Jenisejas nabrauc, kū jōatzeist, ka gudri dora, jo tur, aiz Baikala, vīglōk pazust, nakai tyvōkōs Sibirijas gubernōs...»

Turpynojuoms sekos

Roksta autors ģimnazista godūs (1932.)

«JAUNAIS CEĻŠ»

S. KUZNĒCOVS

Četrkārtējs deputāts

3. turpinājums. 3. SKELTNIEKS

Kalistratovs to pazina kopš jaunības dienām — savā laikā abi dienēja LT-vena pulkos: Jelisejevs komandēja bataljonu, bet Kalistratovs bija viņa adjutants.

Arī trešajā Saeimā M. Kalistratovs demonstratīvi neatbalstīja buržuāzisko partiju koalīciju, kurām bija lielākais vietu skaits, acīmredzot taktisku iemeslu dēļ būdams opozīcijā.

valdības ierosinātajiem budžeta priekšlikumiem.

20. gadu beigās Kalistratova grupa kļuva par visietekmīgāko starp krievu politiskajām organizācijām un turpināja nostiprināt pozīcijas. 1931. gadā vietējās pašvaldības vēlēšanās tā atkaroja no «zemciem» L. Špolanski (par viņu vēl runāsim turpmāk), vietu Rēzeknes pilsētas valdē un iedabūja savu kandidātu Daugavpils pilsētas valdē.

Vec ticībnieku mācītāji, īpaši tādi ortodoksāli kopienas vadītāji kā I. Jupatovs un S. Kirilovs, jau kopš 20. gadu vidus publiski nosodīja jauno deputātu par «nepareizu» uzvedību. Šo vīru neapmierinātību izraisīja ne tikai Meletija gluži laicīgais ārējais izskats, kurā bija tik maz tipiskam vec ticībniekam raksturīga. Viņš gērbās moderni, nenēsāja tradicionālo bārdi, smēķēja. Ortodoksāļi ārkārtīgi negatīvi uzņēma Kalistratova mēģinājumus piesaistīt savus ticības brāļus īstai kultūrai. Piemēram, gandrīz vai noziegums viņu acīs bija tas, ka deputāts atbalstīja tādu

«bezdziedziņu tautas naudas izšķērdēšanu» kā valsts dotāciju palielināšanu Rīgas Krievu drāmas teātrim — savā veidā vienīgajam krievu kultūras punktam aizrobežu Eiropā. Ortodoksāļus nekādi neiepriecēja arī viņa «draudzība» Saeimā un pilsētas domē ar «bezdziedziņiem», cit ticībniekiem un cit tautiešiem — īpaši ar Bundas pārstāvjiem un kreisajiem socialistiem, tas ir, gandrīz komunistiem. Un laikam gan kā visbriesmīgākais grēks izskatījās tas, ka, ieviešot politiku vec ticībnieku dzīvesveidā, kas bija nostabilizējies gadu simteņos, Kalistratovs deva spēcīgu triecienu šo ļaužu noslēgtībai, viņu izolētībai no ārpusaulles. Diezgan reakcionārais laikraksts «Starobrjadčeskij vestnik» parasti Meletiju Kalistratovu pieminēja kā pirmo starp tiem, kuri «mākslīgi spļosa tautas dzīvo miesu» un tādējādi it kā grauj vec ticībnieku agrāko vienotību, kas bija balstīta uz ticību, vienkāršību sadzīvē, atturēšanos no pasaulītiem kārdinājumiem. Paņēms izcils cīnītājs par vec ticību kā skolotājs (vēlāk profesors) Ivans Zavoloko tajā laikā ar satraukumu rakstīja, ka M. Kalistratova un viņa domubiedru darbība ārda senās pareizticības tikumus pamatus, grūz garīgās krīzes, politikānisma un šķiru cīņas bezdibeni.

Pirsmvēlēšanu kampaņa Latgalē 1931. gada vasarā un ru-

denī noritēja ļoti asi. Galvenā cīņa par vēlēšanu balsīm risinājās starp diviem parastī savstarpēji konkurējošiem latviešu tautiešiem Latgales iedzīvotāju politiskajiem grupējumiem — klerikāliem un progresistiem. Taču vienprātības nebija arī krievu tautības politiķu starpā, kuri nemitīgi naidojas cits ar citu. Galīgi sašķēlās arī vec ticībnieku kopiena, kuras mazturīgo ļaužu vairākums deva priekšroku M. Kalistratovam. Bet turīgā augšējā slāņu pārstāvji par savu kandidātu izvirzīja Stepanu Kirilovu — solīdu gara auguma un patīkama izskata cilvēku vidējās gados, Dvinskā vec ticībnieku brālības galvu, vec ticībnieku padomes saeimu un kongresu priekšsēdētāju Latvijā.

Attiecības starp abiem vec ticībnieku līderiem jau sen bija sabojājušās. Ilgāku laiku abi grupējumi tiesājās, nevarēdami sadalīt īpašumu un ēkas Daugavpilī. Kalistratovs balsoja par to, lai tiktu likvidēts zemkopības viceministra amats, kuru ieņēma Kirilovs, un viņam bija jāatstāj šis postenis. Tagad Kirilovs piekrita iekļaut savā sarakstā trīs kalistratoviešus, taču tas nemaz neapmierināja godkārīgo Meletiju un viņš izvirzīja divus savus sarakstus — Rīgā, kur viņa grupai bija liela ietekme, īpaši Maskavas priekšpilsētā, un Zemgalē (tur dzīvoja apmēram 6,5 tūkstoši krievu vēlēšanu, galvenokārt Ilūkstes apriņķī). Tas izraisīja

M. Kalistratovs, Saeimas deputāts

lielu skandālu: Kalistratovs draudēja iegūt ne tikai «savējo» balsis (neskaitāmos mītiņos viņš aicināja vec ticībniekus balsot drīzāk par komunistiem nekā par popiem — «melnajiem kraukļiem»), bet arī to savu tautiešu balsis, uz kurām cerēja citi krievu kandidāti, kam tagad izredzes krietni samazinājās. Tādējādi viņš kļuva par nopietnu konkurentu Latvijas pareizticīgo baznīcas galvam arhibīskapam Jānim Pommeram (tagad daudz tiek rakstīts par viņa mīklaino nāvi 1934. gada rudenī Mežaparka vasarnīcā) un krievu zemstiešu

savienības priekšsēdētājam, bijušajam muižniekam Leontijam Špolanskim. Šajā sakarībā Špolanska laikraksts «Derevna» rakstīja: «Viņš radīja tādu savstarpējo attiecību atmosfēru, kurā kļuva neiespējama visu krievu deputātu — ne marksistu saskaņota rīcība».

Tā palika nerealizēta ideja par vienotu krievu kandidātu sarakstu, kurā pārsvaru būtu konservatīvajiem. Bija acīmredzama Meletija Kalistratova tieksšanās kļūt par krievu iedzīvotāju vadoni Latvijā. Lai «nokniebtu» sāncensiem pēc iespējas vairāk balsu, Kalistratovs atteicās no sava saraksta iepriekšējā nosaukuma («apvienotais vec ticībnieku») un vēlētajiem šoreiz solīja vairāk nekā citās reizēs. Viņš saprata, ka viņa panākumi pirmām kārtām atkarīgi no sīkzemiņiem («krievi pārsvarā ir darba cilvēki un... katrs krievu sabiedriskā darbinieka darbošanās centrā jābūt darbaļaužu interešu aizstāvībai»).

Šāda taktika izrādījās pareiza. Labējo līderis Kirilovs vēlēšanās izgāzās, bet Kalistratovs ar triumfu ceturto reizi tika ievēlēts Saeimā, kaut arī sarakstā viņam bija «nelaimīgais» trīspadsmitais numurs.

Turpinājums sekos

Reiz Rūzeskolnā

Nobeigums.

Tā pirmizrāde bija izziņota uz 1974. gada 6. jūliju. Protams, noliktajā dienā tā arī notika, tikai nekur neredzēja Steponu Seiilu...

Oficiāli šo nelūgto ciemiņu apciemojums bija saistīts it kā ar kādu senu zādzību. J. Lagansovs Steponam Seiilam veiktajā apcerē bija pieminējis faktu, ka viņš no sagrautās Rēzeknes uz savām mājām izvedis divus vezumus tur iznīcībai nolemtā kādreizējā Latgales Centrālā muzeja grāmatu. Tāpat nelikumīgi piesavinājis tautas mantu!

No kā tālākais — prokurora sankcija un kraifšana. Nu drošības vīriem bija ko nemities. Pie kam, ja kratīšanā atklājas, ka Seiils tur pie sevis arī aizliegtu literatūru, citiem dodot lasīt vācu laikā iznākušās grāmatas — lieta nopietna.

Rūpīgi jāpārbauda viss, arī bišu stropi. Varbūt tieši tajos pagāns slēpj pašu slēpjamo!

Veselu automašīnas krāvu krattāji panēma līdz rūpīgākai pārbaudei, bet Rūzeskolna istabās, kā ar milnu pa muguru dabūjis, palika sašūkušais, garīgi satriektais bibliogrāfs, kuram līdz pat tai dienai ne prātā nebija ienācis, ka viņš ir gandrīz vai valsts noziedznieks, antisabiedriska elements.

Tiesa, lielāko daļu no aizvestā pēc laika gan atgriezās atpakaļ. Uz daudzām atgrieztajām korespondencēm zīlēja zīmula rezolūcijas «Pārkopēt», «Pār fotografēt!» Pulka grāmatu tika nodots specfondos. Bija pat oficiāla apmaksā. Varbūt tān laikā tā arī vajadzēja Diez vai. Cilvēkam, kas visus savus spēkus bija atdevis tik cildenam mērķim — savas dzimtenes vēstures liecību saglabāšanai, vecumdienās piekārt nacionālistu, separātistu un Dievs zin vēl kādas birkas bija bezdziedzīgi. Steponis Seiils savā laikā cerēja, ka Rūzeskolns varētu būt savdabīgs Latgales

kultūrvēstures muzejs. Taču, pēc šī vandālisma viņš it kā sa-guma, padāvās liktenim, ilgi nevarēja atģēgties. Un tā līdz pat savai nāves stundai, kas cienājam grāmatnieku pārsteidza pavisam nesagatavotu. Nopelnītis sev pensiju garajā skolotāja mūžā, viņš pēdējos gados tik ļoti cerēja, ka beidzot pa īstam varēs pastrādāt savā bibliotēkā. Taču no iecerētā realizējās gaužām maz. Pat agrāk iedomātais testaments par savas krātuves nākotni tā arī netika uzrakstīts.

Vai mūsu toreiz nestās nosalušās puķes nebija kā tāda traģiska simbols, priekšlaicīgs viņa mūža pareģojums? Steponis Seiils vēl šodien varēja būt mūsu vidū un piedalīties Latgaliešu kultūras biedrības dibināšanas konferencē, plaši un izsmeltoji stāstīt par sava novada vēsturi un literatūru, būt klāt drukas aizlieguma atcelšanas gadskārtas svinēšanā. Tiesa, ne 70., kā toreiz, bet gan 85., Franča Trasona, Nikodema Rancāna jubilejā, Mikēļa Bukša pieminekļa atklāšanā...

Tagad ar Stepona Seiilu varam satikties vienīgi Mežāres kapos, kur tēlnieks Bērtulis Buļš viņu iemūžinājis akmenī kā jaunu, kūšajās enerģijas pilnu, sargājošu kvēlo zīnības liesmiņu, kas nekad nedrīkstētu nodzist. Jo tā taču nav vienīgi paša Stepona Seiila mūžīgās gaismas zīme, tā ir reizē arī visas Latgales spozme, kas, neraugoties uz nelabvēlīgiem vēsturiskajiem apstākļiem, tomēr deg arī daudzos no mums.

Negribu vērtēt par zemu Jāņa Mišņa devumu latviešu kopējā kultūrā. Taču arī Steponis Seiils bija sava veida Mišņš Latgalei. Vienīgi zēl, ka viņa mūža vākusms ir saskaldīts pa daļām Rīgā, Rēzeknē. Bet, varbūt tomēr ir situācija stunda, kad nopietni jāpdomā par muzeju Rūzeskolnā? Cik ilgi šo kādreiz tik brīnišķo, visu latgalisko iemiesojošo sētu spēš nosargāt meitas Lūcijas aprūpētais Krancis?

Antons Kūkojs, Rēzeknē

Aptieka sakņu dobē

Rūceņi ir ļoti sens un agrs plaši lietots dārzeņš. Vienkāršo ļaužu uz-turā tēm bija ļoti liela nozīme. Īpaši, kamēr nebija izplatījies kartupeļi. Šo ēda cepus, vārītas, sautinātas, izmantēja pīrāgu pildījumam, cēla gol-dā ar sviestu reizēs smalkos ēdienos, no tiem gatavoja pat kvass. Rūceņu jaunās lapas skūbēja, bet zīdē no tām vārīja skūbās zupas un viras. Tāpat rūceņu zīdē konservēja arī Padomju Savienības zīdējamā novados dzīvojošiem somi. Dažās pašas valstīs arī pašlaik no rūceņu lapām gatavo salātus un zupas, tos skūb, saīdē un citādi konservē.

Kopš seniem laikiem cilvēki zinājuši, ka rūceņi nodē veselības stiprinātāji. Vēlāk to apstiprināja arī zinātnieki, kad bija iespējams noteikt, cik un kādas cilvēkam nepieciešamās barības vielas tie satur. Tā, rūceņos ir divreiz vairāk C vitamīna nekā apelsīnos, citronos, galvijāpostos, redīsos, tomātos, avonēs, zemenēs, saļas reizes vairāk nekā galdā blīvās — kālijā, kālciņā, fosforā, magnijā, dzelzī. Rūceņi ir ne tikai askorbīnskābe (C vitamīns), bet arī vitamīni B, E, PP, ka-

rofiņi (B12) un dzelzs mikroelementi. Dažādu kultūru rūceņos ir vairāk nekā krievi saldētajos ēdienos. Īpaši garšu un smaržu rūceņiem piedod sinepju eļļa, kuras tie satur. Kopā ar fitoncīdiem šis veido šo dārzeņu baktericīdās (mikrobus iznīcinošās) īpašības.

Rūceņus izmanto tautas medicīnā. Dažādu kultūru rūceņos ir vairāk nekā krievi saldētajos ēdienos. Īpaši garšu un smaržu rūceņiem piedod sinepju eļļa, kuras tie satur. Kopā ar fitoncīdiem šis veido šo dārzeņu baktericīdās (mikrobus iznīcinošās) īpašības.

Lai pagatavotu rūceņu novārījumu, tos samalcina un apļē ar vārošu ūdeni (vienā glāzē ūdens uz divām ēdamkarotīm rūceņu). Novārījumu lieto ceturtnes diētā pa četru daļiņu, bet sulu — trīs četras reizes dienā pa pāris ēdamkarotīm.

Vienlietus rūceņu novārījumu lieto kā urīna dzeņu un atbrīvošanas līdzekli. Tiem, kas slimo ar podagru, pie lietotājiem tiek vārīta rūceņu sakņu putriņu (sūtnāzmai) vai arī novārījuma vannas. Ar rīvātu svaigu rūceņu un zosu tauku maisījumu nozied ap-saldētos vietos. Ārstnieciskos nolūkos rūceņus lieto kā lietot arī tiem, kam ir vēdera aizcietējumi. Tomēr skūtu kūniņa un zarnu trakta toksiskas ga-dījumos tos lietot nav vēlams.

Viktors Kazaks

Vēsture un legendas

Turpinājums.

Viena no lielām cietokšņu teritorijā nosaukta Kihelbēkera vārdā, pie bijušās komandanta palādas ēkas ir piemiņas plāksne.

12. un 1913. gadā šeit, cietoksnī, bija ieslodzīts kā politiskais cietumnieks Nikolajs Morozovs (1854.—1946.) — ne tikai krievu, bet arī pasaules kultūras un zinātnes ienomens. Cara pašvaldība bija viņu notiesājis uz beztermiņā ieslodzījumu Šliselburgas cietoksnī, atbrīvoja 1905. gada revolūcija. Par darbu «Vielu uzbūves periodiskās sistēmas» D. Mendelejevs ieteica viņu zinātņu doktora grādam, kas arī tika piešķirts (bez disertācijas aizstāvēšanas). P. Leshafāts aicināja strādāt Augstākajā skolā, cara valdība bija spiesta viņu apstiprināt par analītiskās ķīmijas profesoru, dažu gadu laikā viņš kļuva arī par astronomijas profesoru, bija dažādu zinātnisku biedrību loceklis, lai arī formāli viņam nebija pat vidējās izglītības.

Par revolucionāro dzejoļu grāmatu «Zvaigzņu dziesmas» 1912. gadā viņu ieslodzīja Dinaburgas cietoksnī. Cietumnieka laikā viņš paplašināja savu zinātnisko pētījumu diapazonu, izdarīja daudz atklājumu aviācijā, vēlāk veica vairākus zinātniskus lidojumus ar aeroplānu. Bez visa tā, kā apgalvo vēsturnieki, Dinaburgā tapusi lielākā daļa no «Manas dzīves stāsta», te, ka-

N. Morozovs. [1854.—1946.]

V. Kihelbēkers. [1797.—1846.]

merā ar numuru 2, nepilna gada laikā viņš sarakstīja «Ieslodzītā likstas», «Pie noslēpumainā sliekšņa», «Lielais ceļš», «Pārbaudījumu dienas» un citus.

Tagad ir jau vairāk par simtu bibliogrāfisku darbu par A. Morozovu, Leshafāta Dabas zinātņu institūta direktoru, PSRS Zinātņu akadēmijas goda loceklis, kvēlu revolucionāru un lielu zinātnieku.

Nobeigumā — par kādu citu Daugavpils cietokšņa ieslodzīto.

Kad Daugavpils nonāca vācu fašistu rokās, cietoksnī tie pārvērtā par koncentrācijas nometni «Stallag-347», drīz pēc tam netālu tika izveidota nometne «Stallag-340» un vienotā «Dulag-100», bet priekšlīta nocietinājums — ebreju geto, kurā bija vairāki desmiti tūkstošu cilvēku. Daudzi no viņiem kopā ar bērniem uzturējās zem klajas debess. Kā rakstīja laikraksts «Daugavpils Vēstnesis», 1941. gada septembrī, pēc vairākkārtējām masu apšaušanas akcijām, priekšlīta nocietinājums vēl bija 23 048 cilvēki.

Par šo cilvēku, kuri bija nolemti iznīcībai, mokām un nāvi ir īpašs stāsts. Starp koncentrācijas nometnes «Stallag-340» ieslodzītajiem kara gūstekņiem 1942. gadā bija arī dzejnieks Musa Džalils (Džalilovs, 1906.—1944.). Ar fronti viņš bija devies brīvprātīgi, smagi ievainots kaujā, nokļuvis gūstā.

Daugavpils cietoksnī M. Džalils organizēja pretestības kustību, tika aizvests uz Vāciju. Arī tur turpināja cīņu, Moabitās cietumā organizēja pagrīdes grupu. 1944. gadā kara laikā tika izdota viņa grāmata «Vēstule no ierakuma». Viņa dzejoļus ieslodzītie mācījās no galvas. 1943. gadā kāds provokators viņu nodeva, M. Džalilu ieslodzīja vieninieku kamerā. 1944. gadā kara cietumā Spanndau (Berlīnē) fašistiskie ben-des viņu sodīja.

1957. gadā par dzejoļu ciklu «Moabitās burnīca» Musam Džalilam piešķirta Ļeņina prēmija, 1975. gadā 9. maijā pie Daugavpils cietokšņa centrālās ieejas (Mihaila vārti) atklāta piemiņas plāksne.

Pēc kara cietoksnī izvietojās 308. latviešu divīzijas daļas, tās karavīri aizmūrēja apakšzemes ejas, jo bija nofūķis vairāki nelaimes gadījumi ar ziņkārīgajiem senatnes «pētniekiem». Ieeja bija brīva, cietoksnis kļuva par pilsētas sastāvdaļu. Te bija dažādas darbnīcas, kantori, iestādes, kā arī arodskola.

1948. gadā cietokšņa teritorijā iekārtojās Daugavpils aviācijas tehniskā skola, tā paša gada 14. oktobrī cietoksnis nemts valsts aizsardzībā kā arhitektūras piemineklis. 1955. gadā autoritātīva komisija, kura izdarīja attiecīgu uzmērījumu, fotografēja un aprakstīja nocietinājumu stāvokli, deva atļauju novākt baznīcas drupu paliekas. 1957. gadā te tika izveidota Daugavpils augstākā aviācijas kara inženieru skola.

Paredzams, ka tuvākajā laikā cietoksnī sāksies restaurācijas darbi. R. Dunturs izstrādājis nocietinājumu arheoloģiskās izpētes zinātnisku plānu.

Nobeigums sekos

LOLITA PATMALNIECE UN YILMAR RUBINI! Sveicam Jūs kāzu dienā! Lai visu mūžu pavada laime, savstarpējā cieņa un mīlestība! Agrofirma «Sarkanais Oktobris» kolektīvs

Transporta līdzekļu īpašniekiem

Taloni benzīna iegādei Riebiņu pagasta izpildkomitejā saņemami ne vēlāk par šā gada 26. oktobri, pēc tam tos vairs neizsniegs. Izpildkomiteja

LĪDZJŪTĪBAS

Izsakām dziļu līdzjūtību Veronikas JERMOLOVICAS piederīgajiem sakarā ar viņas nāvi. Agrofirma «Sarkanais Oktobris» kolektīvs

Izsakām dziļu līdzjūtību Antoniņas MIHAILOVAS piederīgajiem sakarā ar viņas nāvi. Agrofirma «Sarkanais Oktobris» kolektīvs

Jūtam līdzī Marijai Veigurei, no BRĀĻA uz mūžu atvadoties. Mājas kaimiņi

Izsakām dziļu līdzjūtību Marijai Veigurei sakarā ar BRĀĻA nāvi. Agrofirma «Sarkanais Oktobris» kolektīvs

PĀRDOD grūnu tēli. Zvanīt pa tālruni Preiļi 34503 vakaros.

Redaktors A. RANCĀNS

«JAUNAIS CEĻŠ»

Laikraksts iznāk reizi nedēļā latviešu un krievu valodā sestdienās

Redakcijas adrese: Preiļu rajons Riebiņu ciemats, agrofirma «Sarkanais Oktobris». Tālrunis — 56732

Tirāža 1830 Pas. 842

Iespiesta Latvijas izdevniecību, poligrāfijas un grāmatu tirdzniecības ražošanas apvienības Daugavpils tipogrāfijā. Formāts — 1 nosacīta loksne.